

ROZHOVOR SO STEPANOM VIDŇANSKÝM O PERIPETIÁCH HISTORICKÉHO BÁDANIA NA UKRAJINE

*Dr. h. c. prof. Stepan Vidňanský, DrSc.
člen korešpondent NAV Ukrajiny
vedúci oddelenia histórie medzinárodných vzťahov a za-
hraničnej politiky Ukrajiny
Ústavu histórie Ukrajiny Národnej akadémie vied Ukra-
jiny*

Medzi základné oblasti vedeckého záujmu Stepana Vidňanského patria novodobá história stredovýchodnej Európy, dejiny medzivojnového obdobia, problematika ukrajinskej emigrácie, politika a diplomacia samostatnej Ukrajiny, ale aj dejiny Zakarpatska. Publikoval viac ako 600 vedeckých a odborných prác na Ukrajine i v zahraničí, vrátane vyše 80 samostatných a kolektívnych monografií.

Popri výskumnej a vedecko-organizačnej práci aktívne pôsobí aj ako vysokoškolský pedagóg (Slavistická univerzita v Kyjeve, Diplomatická akadémia Ministerstva zahraničných vecí (MZV) Ukrajiny, Užhorodská národná univerzita (UžNU), atď.) Je autorom niekoľkých učebníc a vzdelávacích programov. Bol školiteľom viac ako 30 vysoko kvalifikovaných odborníkov v oblasti svetových dejín a medzinárodných vzťahov (DrSc. a CSc.). Je členom vedeckých rád a mnohých významných vedeckých a profesijných organizácií.

S. V. Vidňanský je tiež organizátorom a aktívnym účastníkom medzinárodných vedeckých podujatí, najmä v strednej, východnej a južnej Európe. Je predsedom ukrajinskej časti Maďarsko-ukrajinskej komisie historikov a podpredsedom ukrajinskej časti Slovensko-ukrajinskej komisie historikov, ako aj členom redakčných rád vedeckých časopisov vydávaných na Ukrajine, v Bulharsku, v Čechách a na Slovensku.

Osobitné miesto vo vedeckovýskumných a organizačných aktivitách Stepana Vidňanského majú dejiny Slovenska, vývoj ukrajinsko-slovenských vzťahov a rozvoj vedeckej spolupráce medzi Ukrajinou a Slovenskom v oblasti histórie. Viaceré jeho vedecké práce sú venované národným buditeľom a slovensko-ukrajinským kultúrnym vzťahom v období obrodovania slovanských národov v 19. storočí, ale aj vývoju Zakarpatska v medzivojnových rokoch, politickému postaveniu národov a etnických menšín na Slovensku a na Ukrajine, zahraničnej politike Slovenskej republiky a ukrajinsko-slovenským kontaktom v súčasnosti.

Marian Gajdoš: Pán profesor, pochádzate z multikultúrnej rodiny zakarpatskej inteligencie. Základné, stredoškolské i univerzitné vzdelanie ste nadobudli v Užhorode, v meste s bohatou históriou a viacerými významnými osobnosťami, ktoré sa zapísali do dejín Ukrajiny i Európy. Zrejme aj to malo istý vplyv na to, že

ste sa prihlásili na štúdium histórie. Povedzte však, kto najviac ovplyvnil skutočnosť, že ste si zvolili profesiu historika. Ako si spomínate na svoje začiatky?

Stepan Vidňanskýj: Máte úplnú pravdu, drahý pán Marian, keď hovoríte o vplyve výchovy a rodinného prostredia na formovanie môjho životného kréda, a najmä o mojej vášni pre históriu. Narodil som sa do národnostne zmiešanej, ako sa hovorilo „medzinárodnej“ rodiny (otec pochádzal z početnej slovensko-maďarskej rodiny, matka – z ukrajinsko-maďarskej). Od raného detstva mi vštepovali lásku k rodnému kraju, ktorý sa nachádza v samom centre Európy a učili ma rešpektovať a vážiť si jeho históriu a pracovitých obyvateľov pochádzajúcich z rôznych etník a konfesií. Takmer všetci moji blízki i vzdialenejší príbuzní pomerne dobre poznali históriu kraja, hovorili niekoľkými jazykmi, čo dozaista malo vplyv aj na môj záujem o štúdium histórie, vrátane svetových dejín. Zrejme to bol dôvod, prečo som po ukončení strednej školy nastúpil na

Fakultu histórie Užhorodskej štátnej univerzity. Počas môjho štúdia (v rokoch 1968 – 1973) na tejto univerzite pôsobila plejáda významných ukrajinských historikov – profesori E. Balahuri, I. Hrančak, K. Hurnyckýj, M. Lelekač, H. Pavlenko, M. Tyvodar, M. Trojan, V. Chudanyč, I. Šulha, J. Šternberg a ďalší. Ich zmysluplné a zaujímavé prednášky a vedecké aktivity ma od prvých rokov štúdia plne zaujali a doslova fascinovali. Práve vďaka nim som sa stal aktívnym členom študentskej vedeckej spoločnosti, kde som si pre výskum vyberal témy, ktoré ma zaujímali (od oživenia novodobých olympijských hier až po úlohu Šandora Petöfiho v maďarskej revolúcii 1848 – 1849 a históriu Zakarpatska). Viackrát som sa stal víťazom rôznych súťaží a olympiád študentských vedeckých prác a svoje prvé populárno-vedecké články a iné príspevky o histórii Maďarska, Československa a Zakarpatska som publikoval v miestnej tlači. Úspešná obhajoba mojej, podľa hodnotenia odborníkov, na tu dobu originálnej a inovatívnej diplomovej práce *Formovanie historickej koncepcie Alexandra Duchnoviča* vyvolala živú diskusiu medzi členmi štátnej skúšobnej komisie a výraz-

Prof. S. Vidňanskýj a jeho doktorandka

*Prof. S. Vidňanskýj na konferenciách
vždy patril medzi aktívnych diskutérov*

ne poznamenala moju budúcu inklináciu – k vedeckej práci. S odporúčaním môjho vysokoškolského učiteľa, profesora Ivana Hrančaka, som v jeseni 1973 pricestoval do Kyjeva, kde som úspešne absolvoval prijímacie skúšky do vedeckej aspirantúry vo vtedajšom Inštitúte histórie Ukrajinskej akadémie vied. Od toho času je celý môj tvorivý život neoddeliteľne spojený s touto poprednou vedeckou historickou inštitúciou na Ukrajine, v ktorej som sa z pozície vedeckého aspiranta stal doktorom historických vied, profesorom, členom-korešpondentom Národnej akadémie vied Ukrajiny a vedúcim jedného z významných oddelení ústavu.

Marian Gajdoš: Uplynulo už tridsať rokov, čo ste po Irine N. Meľnikovej prevzali vedenie Oddelenia svetových dejín a medzinárodných vzťahov Ústavu histórie Národnej akadémie vied (Narodnoji akademiji nauk – NAN) Ukrajiny. Čakali Vás mimoriadne náročné úlohy, a to aj vzhľadom na to, že v tom čase Ukrajina získala nezávislosť.

Stepan Vidňanskij: Rok 1991 bol skutočne historickým zlomom nielen pre Ukrajinu, ktorá si nakoniec získala nezávislosť a rovnosť medzi ostatnými suverénnymi štátmi sveta, ale aj pre mňa, v tom čase ešte kandidáta historických vied. V uvedenom roku som bol totiž vo veku 40 rokov, podľa akademických štandardov ako jeden z najmladších, menovaný za vedúceho oddelenia svetových dejín a medzinárodných vzťahov. Bolo to jedno z najväčších a najplyvnejších vedeckých oddelení Ústavu histórie Ukrajiny NAN Ukrajiny. V tom čase v ňom pracovalo viac ako 20 vedeckých pracovníkov, vrátane šiestich doktorov historických vied. Vyhlásením nezávislosti Ukrajiny a reformou spoločensko-politických vzťahov vyžadovalo sa aj od nás riešenie zložitých problémov, vrátane nových metodologických prístupov k štúdiu medzinárodných vzťahov Ukrajiny, ako aj ich miesta a úlohe vo svetových historických procesoch. Vo vzťahu k nášmu oddeleniu z toho vyplynuli priority orientované na Ukrajinu ako integrovanú súčasť európskych a svetových dejín. Priekopnícke prístupy vyžadoval výskum národných dejín, vrátane úlohy národnostných menšín a ukrajinskej diaspóry v histórii našej krajiny. V aktuálnej spoločensko-politickej atmosfére a v novej etape vývoja ukrajinskej historiografie sme tak spoločne čelili širokej škále náročných úloh.

Museli sme prehodnotiť dovedty obvyklé pracovné postupy a vysporiadať sa s dlhodobým pôsobením ideologických tlakov a sovietskych tradícií, osvojiť si inovatívne prístupy a metodológiu svetovej vedy. Vývoj ukrajinskej historiografie v 90. rokoch 20. storočia prebiehal v historickom kontexte pádu komunistických režimov v Európe, rozpadu ZSSR a socialistického bloku, konca studenej vojny a formovania nového postmoderného systému medzinárodných vzťahov. Tieto procesy otvorili možnosť reforiem aj vo vedeckej sfére a dosiahnutia novej úrovne medzinárodnej spolupráce historikov a úplnú integráciu do svetovej vedeckej komunity.

V podmienkach výraznej spoločensko-politickej a kultúrnej transformácie, na začiatku novej etapy vývoja našej historiografie, sa od pracovníkov oddelenia očakávalo, že budú aktívnymi účastníkmi rozsiahleho procesu transformácie vedeckej a vzdelávacej sféry v Ukrajine. Išlo predovšetkým o prehodnotenie metodologických základov, koncepčných prístupov, tematických zameraní a problémových okruhov vo výskume svetových dejín. V záujme integrácie ukrajinskej historickej vedy do svetového intelektuálneho priestoru sme naďalej pokračovali v rozvíjaní tradičných

medzinárodných kontaktov a zároveň sme nadväzovali nové pracovné vzťahy so zahraničnými kolegami, vedeckými a vzdelávacími centrami. V podmienkach Ukrajiny bolo potrebné zabezpečiť realizáciu a koordináciu základného výskumu svetových dejín a medzinárodných vzťahov, pripraviť a recenzovať nové učebnice, encyklopédie, zabezpečiť zavádzanie najnovších poznatkov svetovej historiografie do výchovno-vzdelávacieho procesu, vytvárať predpoklady pre vzdelávanie vedeckých a pedagogických pracovníkov, ako aj pre poskytovanie vedeckých a teoretických platforiem ukrajinskej diplomacii a v neposlednom rade popularizovať historické poznatky širokej verejnosti. Vychádzajúc z nevyhnutnosti riešenia týchto úloh, oddelenie v roku 1991 pristúpilo k ich komplexnému riešeniu v rámci vedeckého projektu **Ukrajina vo svetovom historickom procese**. V priebehu nasledujúcich tridsiatich rokov bolo v jeho rámci realizovaných desať samostatných, prevažne inovatívnych výskumných tém. Významným výsledkom dlhoročnej vedecko-výskumnej práce Oddelenia dejín medzinárodných vzťahov a zahraničnej politiky Ukrajiny Ústavu dejín Ukrajiny NAN Ukrajiny v značnej miere bolo publikovanie kolektívnej monografie *Ukrajina v dejinách Európy XIX. – začiatok XXI storočia: historické náčrty* (Kyjev, 2020. 814 s.), kde som pripravil šesť kapitol a zároveň som bol vedúcim autorského kolektívu. Uvedená monografia bola verejnosťou prijatá kladne a doposiaľ získala sedem pozitívnych recenzií nielen na Ukrajine, ale aj v zahraničí. Neprichodí mi, aby som posudzoval a hodnotil, ako úspešne sa naše oddelenie dokázalo vyrovnáť so svojimi úlohami a vedeckými plánmi. To ukáže čas a zhodnotí historiografia. Len by som rád poznamenal, že v období ukrajinskej samostatnosti vedeckí pracovníci nášho oddelenia pripravili a vydali 90 samostatných vedeckých publikácií (monografie, vedecké tematické zborníky, zbierky dokumentov a materiálov, kolektívne práce), čo je podľa môjho názoru významný tvorivý počín a dôležitý prínos k rozvoju historickej vedy na Ukrajine. V tejto súvislosti tiež uvediem, pre akademickú vedu osobitne dôležitý ukazovateľ – ďalší odborný rast historikov. Za ostatných tridsať rokov bolo v súčinnosti s naším oddelením pripravených a úspešne obhájených 44 dizertačných prác, z toho 13 doktorských a 31 kandidátskych. Je pritom potrebné brať do úvahy široký tematický, chronologický a geografický rozmer problematiky daných prác, ktoré sa dotýkali najmä aktuálnych problémov novovekých a najnovších dejín Bieloruska, Bulharska, Veľkej Británie, Španielska, Talianska, Nemecka, Poľska, Rumunska, Slovenska, Francúzska, Maďarska, Českej republiky, Juhoslávie ako aj dejín medzinárodných vzťahov i zahraničných kontaktov Ukrajiny.

Marian Gajdoš: Ťažisko Vašej vedeckovýskumnej a publikačnej práce tvoria svetové dejiny a medzinárodné vzťahy. Svoj odborný záujem však orientujete aj na problematiku regiónov, osobitne na Zakarpatskú oblasť Ukrajiny a na osobnosti s ňou spojené. Svedčí o tom aj Vaša najnovšia monografia, ktorú ste pripravili v spoluautorstve s prof. Mykolom Vehešom.¹ Okrem toho v ostatných rokoch zvýšenú pozornosť venujete aj otázke národnej identity, a to najmä v súvislosti s obyvateľstvom Zakarpatskej oblasti. Čím vás táto problematika zaujala?

1 ВІДНЯНСЬКИЙ С. В., ВЕГЕШ М. М. *Августин Волошин і Карпатська Україна в історії українського державотворення*. Київ : Інститут історії України НАН України, 2021. 372 с.

Zasadnutie Slovensko-ukrajinskej komisie historikov, Kyjev 5. – 9. 11. 2018

Stepan Vidňanskýj: Medzi mojimi vedeckými záujmami osobitné miesto patrí dejinám môjho rodného kraja – Zakarpatska (moji kolegovia v Kyjeve ma zo žartu nazývajú zakarpatským lokálpatriotom), ktorému som vo svojej práci venoval viac ako sto publikácií. Ide o historické materiály o Oleksandrovi Duchnovyčovi, Adolfovi Dobrianskom a ďalších zakarpatských buditeľoch z konca 18. a 19. storočia a články o osude Zakarpatska po prvej svetovej vojne, sociálno-ekonomickom a národno-kultúrnom vývoji (všeobecne celkom úspešnom, ale nie bezproblémovom), Podkarpatskej Rusi ako súčasť ČSR v medzivojnových rokoch, mieste a význame Karpatskej Ukrajiny v dejinách ukrajinskej štátnosti, politických procesoch na Zakarpatsku počas maďarskej okupácie v rokoch 1939 – 1944, problémoch v súvislosti s tzv. zjednotením Zakarpatskej Ukrajiny so sovietskou Ukrajinou ako súčasťou ZSSR, násilným zrýchlením „sovietizácie“ regiónu po skončení druhej svetovej vojny atď.

K zložitým problémom v histórii Zakarpatska patrí otázka národného a kultúrneho vývoja autochtónneho obyvateľstva regiónu – Rusínov-Ukrajincov, proces ich národného sebauvedomenia, objasnenie medzinárodných a vnútropolitických faktorov, ktoré ho ovplyvňovali v rôznych historických obdobiach, a dôvodov občasnej aktivizácie tzv. rusínskej otázky, ktorá komplikuje situáciu na Ukrajine. Ja, ako Zakarpatec a historik, som samozrejme cítil potrebu reagovať na radikálne vyhlásenia, požiadavky a pseudovedeckú kampaň predstaviteľov „politického rusínstva“ na Zakarpatsku, a vedecky vyvracať ich nepodložené obvinenia z tzv. *diskriminácie a genocídy Rusínov* zo strany orgánov ukrajinskej vlády, čo podľa môjho názoru nie je nič iné ako politická a historická manipulácia. Ale tento problém si jednoznačne vyžaduje ďalší objektívny výskum, a čo je najdôležitejšie – aktívnu kultúrnu a osvetovú prácu historikov. Nie je napríklad náhoda, že jedným z našich prvých spoločných podujatí usporiadaným so Spoločenskovedným ústavom SAV bolo usporiada-

V pracovni prof. Vidňanského. Zľava: S. Vidňanskýj, M. Gajdoš, S. Konečný, P. Švorc

nie ukrajinsko-slovenského vedecko-praktického seminára k otázkam postavenia a vývoja národnostných menšín na Ukrajine a na Slovensku, ktoré sa uskutočnilo v roku 1996 v Užhorode.

Marian Gajdoš: Pred pádom sovietskeho režimu boli pre prácu historika mnohé témy tabuizované alebo jednostranne interpretované. Po vzniku nezávislej Ukrajiny došlo v tomto smere k radikálnej zmene. Historici získali takmer neobmedzený prístup k štúdiu dokumentov. Od základu tak bolo možné prehodnotiť prístup k témam ako občianska vojna, hladomor, sovietaizácia, emigrácia, UPA, prenasledovanie cirkví a pod. Vzniká však otázka, či výstupy z ich súčasného výskumu sú vždy úplne objektívne alebo sa tiež niekedy prispôbujú potrebám a náladám dnešnej spoločnosti?

Stepan Vidňanskýj: Ako je známe, práca historika je subjektívny, individuálny proces, pričom závisí od mnohých okolností, predovšetkým od integrity a profesionality, ale aj od sociálneho a politického prostredia a od naliehavých potrieb spoločnosti, v ktorej a pre ktorú pracuje. Treba si tiež uvedomiť, že historik je pod vplyvom politickej konjunktúry, ktorej sa je náročné vyhnúť. Preto bolo samozrejmé a prirodzené, že po vyhlásení nezávislosti Ukrajiny začali ukrajinskí historici nielen prehodnocovať nielen metodologický prístup k výskumu ukrajinských dejín, ale vedecky rozpracovali aj nové pohľady na históriu Ukrajiny a jej obyvateľov. Prioritnými témami výskumu sa stali najmä tie, ktoré boli zakázané alebo sfaľšované v časoch Sovietskeho zväzu, ako napríklad ukrajinská národná revolúcia v rokoch 1917 – 1921 a vytváranie ukrajinských štátnych útvarov po rozpade ruského a rakúsko-uhorského impéria a ich boj za medzinárodné uznanie, dejiny medzivojnovnej ukrajinskej emigrácie, ukrajinský faktor počas prvej a druhej svetovej vojny, aktivity OUN-UPA v rokoch tejto vojny a po nej, genocída ukrajinského národa počas

hladomoru v rokoch 1932 – 1933, stalinské represie na Ukrajine v rokoch 1937 – 1938 a ďalšie. Napríklad začiatkom 90. rokov som sa zamerlal aj na štúdium histórie ukrajinskej medzivojnovnej emigrácie, najmä v Československu, politiku československej vlády a postoj československého prezidenta T. G. Masaryka k ukrajinskej otázke. Výsledkom bola úspešná obhajoba mojej doktorskej dizertačnej práce *Ukrajinská otázka v medzivojnovnom Československu*.

Marian Gajdoš: Ste dlhoročným aktívnym členom a zároveň podpredsedom ukrajinsko-slovenskej / slovensko-ukrajinskej komisie historikov. Ako hodnotíte spoluprácu slovenských a ukrajinských historikov nielen v rámci komisie, ale najmä mimo nej?

Stepan Vidňanskýj: Ukrajinskí historici, najmä oddelenie, ktoré vediem, prikladajú veľký význam obnoveniu a rozvoju medzinárodnej vedeckej spolupráce, účasti na medzinárodných vedeckých konferenciách, spoločným výskumným projektom so zahraničnými partnermi a pod. Jednou z efektívnych foriem medzinárodnej spolupráce je činnosť bilaterálnych komisií historikov Ukrajiny a zahraničných krajín. Naše oddelenie napríklad stalo pri zrode spoločných bilaterálnych komisií s historikmi zo Slovenska, Maďarska a Bulharska. Prácu Komisie historikov Ukrajiny a Slovenska za obdobie jej trvania hodnotím pozitívne, a to aj napriek viacerým špecifickým problémom „technického charakteru“, s ktorými sa počas svojej existencie musela vysporiadať. V roku 1996 usporiadala prvé spoločné vedecké podujatie v Užhorode a neskôr – takmer každý rok – niekoľko spoločných vedeckých konferencií a sympózií, ktoré sa konali na Ukrajine i na Slovensku. Osobitne chcem upozorniť na medzinárodnú vedeckú konferenciu *Ukrajina a Slovensko na začiatku druhej svetovej vojny: mýty, realita, pamäť*, ktorá sa konala v Užhorode v roku 2016, ako aj medzinárodnú vedeckú konferenciu, ktorá sa uskutočnila v Kyjeve v jeseni 2018 k 100. výročiu vzniku ČSR, Ukrajinskej ľudovej republiky, Západoukrajinskej ľudovej republiky a obrody poľského štátu pod názvom *Rozpad rakúsko-uhorskej monarchie a problémy s budovaním národov v strednej a východnej Európe*. Ukrajinskí členovia komisie radi spomínajú na zaujímavé vedecké konferencie a sympóziá venované histórii a súčasnej situácii Rusínov-Ukrajincov, ako aj ďalším historickým udalostiam a javom v karpatskom regióne, ktoré sa pravidelne konali na Slovensku v Starej Lesnej v malebných Vysokých Tatrách.

Ukrajinskí a slovenskí historici tradične spolupracujú aj mimo rámca komisie. Napr. ukrajinskí kolegovia sú členmi redakčných rád slovenských i vedeckých časopisov a zborníkov a slovenskí historici pôsobia v ukrajinských. Pravidelne publikujú najmä vo vedeckých periodikách ako sú *Medzinárodné vzťahy Ukrajiny: vedecký výskum a objavy*² (Kyjev), *Problémy dejín krajín strednej a východnej Európy*³ (Kamenec-Podolskyj) alebo *Historický časopis z bohemistiky a slovakistiky*⁴ (Užhorod), ale aj v iných. Výsledky svojich výskumov v nich uverejnili známi slovenskí historici ako sú M. Augustín, L. Babotová, P. Bučka, M. Vizdal, M. Gajdoš, L. Harbuľová, J. Horvát, P. Derfiňák, S. Kováčová, S. Konečný, Z. Litvákova, M. Mušinka, R. Rusynko, P. Švorc, M. Šmigel a iní.

2 Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки (Київ).

3 Проблеми історії країн Центральної та Східної Європи (Кам'янець-Подільський).

4 Історичний часопис з богемістики і словакістики (Ужгород).

*Slovensko-ukrajinská komisia na Slovenskom veľvyslanectve v Kyjeve, 8. 11. 2018.
S. Vidňanskýj – tretí zľava*

Potvrdením efektívnej vedeckej spolupráce medzi historikmi Ukrajiny a Slovenska je v konečnom dôsledku aj vydávanie publikácií a obhajoba dizertačných prác z histórie Slovenska na Ukrajine a histórie Ukrajiny na Slovensku. Napríklad len pod mojím vedením doktorské dizertačné práce obhájili M. Vegeš (1998), M. Pavlenko (2000), I. Vovkanyč (2001). a kandidátske dizertačné práce k uvedenej problematike, v rokoch 1996 – 2011, úspešne obhájili: I. Jevsejenko, T. Sergienko, T. Gerasimčuk, D. Moroz, I. Borovec, L. Jančuk.

Nemôžem opomenúť ani významnú konzultačnú činnosť našich slovenských kolegov pre vedeckých pracovníkov a doktorandov z Ukrajiny v rámci programov SAIA, Vyšehradského fondu, ako aj pri koordinácii projektov cezhraničnej spolupráce a pod.

Som presvedčený, že spolupráca medzi ukrajinskými a slovenskými historikmi naďalej bude pokračovať v nových formách a prispeje k rozvoju historickej vedy i k prehĺbeniu vzájomného porozumenia a zblížovania dvoch susedných národov.

Marian Gajdoš: *Ako v kontexte diania vnímate slovenskú historickú vedu po roku 1990? V čom vidíte jej pozitíva a naopak, ktoré témy by si, podľa Vášho názoru, zaslúžili väčšiu pozornosť?*

Stepan Vidňanskýj: Podľa môjho názoru slovenskí historici začiatkom 90. rokov minulého storočia čelili rovnakým problémom a výzvam ako ukrajinskí historici. Koniec koncov, objavenie sa nového zvrchovaného štátu – Slovenskej republiky – na politických mapách sveta v roku 1993 vyžadoval od historikov objasniť historické zákonitosti i špecifiká týchto udalostí a poskytnúť nový pohľad na historický vývoj Slovenska a jeho obyvateľov, ako aj formovanie ideí a realizáciu krokov smerujúcich k slovenskej štátnosti.

Vo všeobecnosti môžeme konštatovať, že, po prvé, slovenská historiografia v súčasnej etape už definitívne vyriešila problém revízie marxistického hodnotenia dejín Slovenska, najmä obdobia 20. storočia, a záruku slobody historického bádania.

Po druhé, v 90. rokoch a čiastočne v rokoch 2007 – 2015 prebiehali medzi predstaviteľmi nacionálnej a občianskej koncepcie ostré diskusie o interpretácii viacerých problémov, vrátane ranostredovekých dejín, obdobia slovenského štátu (prvá Slovenská republika), česko-slovenských vzťahov a pod., ktoré v súčasnosti na Slovensku postupne utíchajú. Nadnárodný prístup sa stal dominantným, zatiaľ čo skupina historikov orientovaná prevažne nacionálne, je marginalizovaná. Stojí za zmienku, že situácia na Ukrajine je trochu iná. Napr. niektoré historické práce, ktorých autorami sú pracovníci Ústavu dejín Ukrajiny NAN Ukrajiny, sú často, kvôli nacionalizmu, kritizované stúpenkami modernistických prístupov, ktorí sa prezentujú ako nositelia novej pravdy a usilujú o dominantné postavenie v ukrajinskej historiografii. Po tretie, v súčasnosti dochádza v slovenskej historiografii k rozširovaniu metodologického rozsahu výskumu, k aktívnej integrácii slovenských dejín do jednotného priestoru historickej pamäte strednej a východnej Európy, riešeniu problémov každodennosti vo všetkých historických etapách, výraznému využívaniu zahraničných archívov pri príprave vedecko-výskumných prác, rozvoju „orálnej histórie“ a „nových sociálnych dejín“, ako aj dôrazu na historicko-filozofické chápanie dejinného procesu.

Súčasne, podobne ako v ukrajinskej historickej vede, dôležitou úlohou slovenskej historiografie je zbaviť sa „vidieckeho“ syndrómu a aktívne rozvíjať nielen otázky národných dejín či príbehy súvisiace s dejinami iných krajín, ale tvoriť komplexný národný príbeh v medzinárodnom kontexte. V tejto súvislosti by som chcel upriamiť pozornosť na skutočnosť, že v ukrajinskej historiografii existuje niekoľko zovšeobecňujúcich prác o dejinách Slovenska (osobitne spomeniem ľvovského vedca M. Kríľa, charkovského historika E. Puhača), ktorí namiesto slovensko-jazyčných Dejín Ukrajiny pripravujú Dejiny Slovenska ako zatiaľ nerealizovanú úlohu slovenských kolegov.

Marian Gajdoš: Pán profesor, ste medzinárodne uznávaný historik a zároveň pedagóg s bohatými skúsenosťami. Ako vnímate dnešných študentov a mladých historikov v porovnaní s predchádzajúcimi generáciami (spred r. 1991)? V čom vidíte ich prednosti, resp. slabé stránky?

Stepan Vidňanskýj: Dnešní študenti sa samozrejme veľmi líšia od predchádzajúcej generácie študentov z čias sovietskej éry, ku ktorej tiež patrím. A musím priznať, že vzhľadom na moje skúsenosti s pedagogickým pôsobením na viacerých ukrajinských vysokých školách a tiež s prácou predsedu štátnych skúšobných komisií – väčšinou k lepšiemu. Znalosti o najnovších informačných technológiách, ovládanie cudzích jazykov, široké možnosti vrátane medzinárodnej komunikácie a mobility, formovanie moderného otvoreného svetonázoru na problémy globalizovaného sveta, slobodný výber tém pre vedeckovýskumnú prácu, demokratickejšie vzťahy počas štúdia medzi študentmi a pedagógmi, atď. – to všetko odlišuje súčasných študentov od predchádzajúcich generácií a otvára pred nimi úžasný život vrátane vedeckých perspektív. Možno jediným odporúčaním pre súčasných študentov, osobitne budúcich historikov a špecialistov orientujúcich sa na dejiny medzinárodných

vzťahov, je, aby okrem informácií na internete viac využívali aj knihy a iné originálne pramene, bez ktorých sa skutočný bádateľ nezaobíde.

Marian Gajdoš: Asi pred 40 rokmi sme sa zo žartu navzájom prekárali, kde leží stred Európy, či na strednom Slovensku (v obci Kremnické Bane) alebo v Zakarpatskej oblasti Ukrajiny (v obci Dilove). Nebudeme pokračovať v tejto debata, keďže je všeobecne známe, že tých geografických stredov Európy sa vypočítalo niekoľko. Avšak vzhľadom na Vaše multikultúrne zázemie a aj rodinné väzby môžete povedať, ktorý región Európy je Vám osobitne blízky a prečo?

Stepan Vidňanskýj: Zaujímavá otázka, ale v podstate som na ňu odpovedal skôr. Narodil som sa v strede Európy, no dobre, v jednom z geografických centier Európy, v multikultúrnej rodine, kde hovorili rôznymi jazykmi – maďarsky, slovensky, ukrajinsky, rumunsky, nemecky, rusky. Študoval som na ruskej škole a zároveň som poznal a rešpektoval národné tradície týchto národov. Sám seba som považoval a považujem nielen za Zakarpatca, ale aj za Európana, presnejšie za súčasť obyvateľov strednej Európy s ich úžasnými zvykmi, jedinečnou pohraničnou mentalitou a pod. Preto mi je tento európsky región historicky, kultúrne, civilizačne a ako objekt vedeckého výskumu najbližší. Nie je náhodou, že som bol na Ukrajine spoluautorom prvej učebnice pre študentov historických a humanitných fakúlt *Dejiny strednej a východnej Európy*⁵ (Ľvov, 2001. 660 s.). Rovnako ako v mojich vedeckých prácach a verejných vystúpeniach propagujem históriu a skúsenosti krajín Vyšehradskej skupiny o úspešnej postsocialistickej transformácii a plnoprávnom členstve v Európskej únii a v NATO. Tomuto je podriadená aj činnosť vedeckej školy *Ukrajinské historické európske štúdie* vytvorená na našom pracovisku, ktorej metodologické princípy vychádzajú z kultúrno-civilizačných, systémových a komparatívnych prístupov k štúdiu a hodnoteniu udalostí a javov európskych dejín. Škola sa zameriava na riešenie vedecko-teoretických, pramenných a historiografických problémov miesta Ukrajiny v európskom historickom procese a prejavov jej európskej prítomnosti od 19. po začiatok 21. storočia, rozpracováva základné vedecké princípy národných, ukrajinských dejín v kontexte európskych dejín a definuje perspektívy rozvoja vedeckých výskumov v tomto zameraní.

Marian Gajdoš: Za tie roky, čo sa poznáme si Vás vždy pamätám ako činnorodého človeka, plného elánu, stále riešiaceho úlohy v oblasti vedeckého výskumu, pedagogickej praxe, ale i zadaní z decíznej sféry. Môžete povedať, ako pri tak náročnej práci relaxujete a ako si dobíjate zdroje energie?

Stepan Vidňanskýj: Asi patríam k tzv. vorkoholikom, a preto mi je ťažké na túto otázku odpovedať, pretože i v čase voľna, cez víkendy a sviatky ma neopúšťajú myšlienky na problémy histórie, prácu oddelenia. Avšak komunikácia s rodinou a mnohými priateľmi, práca na chate neďaleko Kyjeva, rybolov, prechádzky v lese i zber húb a v zime – návšteva rodných Karpát a lyžovanie – to všetko mi pomáha relaxovať a načerpať pozitívnu energiu.

5 Історія Центрально-Східної Європи (Львів, 2001. 660 с.).

Marian Gajdoš: Aké máte plány vo vedeckovýskumnej práci na najbližšie obdobie? Sú témy, ktoré Vám, tak povediac, nedajú spávať?

Stepan Vidňanskýj: V súvislosti s vašou otázkou som si spomenul na interview Václava Havla, ktoré poskytol v lete 2003 počas otvorenia svetového niekoľkodňového literárneho maratónu v Prahe na počesť jeho tvorby. Bývalý prezident ČSFR a Českej republiky a významný dramatik a spisovateľ vtedy povedal, že ak by sa niekedy uskutočnil ďalší podobný maratón, tak by na ňom možno mohli byť prečítané ešte nenapísané diela. Ale 67-ročný Havel s jemu vrozeným humorom dodal: „Nič nesľubujem. Ved' v mojom veku človek má právo už nič nepísať.“ No a ja tento rok mám 70 rokov, takže asi mám tiež právo nič nenapísať.

Avšak vážne, stále mám veľa nerealizovaných kreatívnych nápadov. Napríklad by som chcel v kontexte ukrajinských národných a európskych dejín napísať históriu Zakarpatska – multikultúrneho regiónu, ktorý je jedinečným priestorom interakcie charakteristických sociálno-kultúrnych javov, centra osobitnej prihraničnej hodnoty, mentality zameranej na dialóg a porozumenie. Napokon, ako napísal začiatkom 19. storočia. prominentný Zakarpatčan, známy lekár, pedagóg a spisovateľ Ivan Orlay, „zločinom je, ak sa niekto nesnaží odhaliť minulosť svojej domoviny, keď by to mohol urobiť“. Doposiaľ ostali nerealizované aj plány napísať pre ukrajinského čitateľa krátke populárno-vedecké dejiny našich susedov – Slovenska a Maďarska a vydať učebnicu z kurzu prednášok *Zahraničná politika Ukrajiny: formovanie, hlavné problémy a nerealizované príležitosti*, ktorý som prednášal študentom v rokoch 2003 – 2017 na Diplomatickej akadémii Ukrajiny pri Ministerstve zahraničných vecí Ukrajiny. Konečne, moje tvorivé plány zahŕňajú napísanie vedeckej monografie *Stredná a východná Európa a ukrajinská otázka v medzinárodných vzťahoch 20. storočia*. No či budem schopný tieto zámery realizovať je, ako sa vraví, Božia vôľa!

Pán profesor, v mene redakcie internetového časopisu Inštitútu histórie Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove *Dejiny* vám ďakujem za rozhovor a prajem ešte veľa tvorivých úspechov.

Stepan Vidňanskýj: Tiež som vám úprimne vďačný, vážený pán Marian, ako aj redakčnej rade významného historického časopisu a tiež mojim slovenským kolegom a priateľom za prejavenú pozornosť a zaujímavé otázky.

S Dr. h. c. prof. Stepanom Vidňanským, DrSc., sa zhováral Marian Gajdoš